
Розділ 1. Теорія та історія соціальних комунікацій

Part 1. Theory and history of social communications

https://doi.org/10.31516/2410-5333.060.01¹

УДК 316.75:327.88]“20”:021.1

Р. В. Гула

доктор історичних наук, професор, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

rslnhula1@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8177-1565>

І. Г. Передерій

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

iryana.perederii@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7473-5868>

В. В. Сажко

кандидат історичних наук, доцент, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

sazhkovv@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4372-3570>

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН XXI СТОЛІТТЯ З ПОГЛЯДУ МІСЦЯ Й РОЛІ В НИХ БІБЛІОТЕК

Охарактеризовано соціокультурний сенс поняття «інформаційна війна». Наголошено, що його головна суть полягає в цілеспрямованому насажденні культурних цінностей одного соціокультурного організму іншому. Доведено, що бібліотека, як традиційний збирач і транслятор у часі й просторі документально зафіксованого знання і цінностей культури, охоронець збереження національної культурної спадщини, з одного боку, стає об'єктом впливу та маніпуляції в умовах ведення інформаційної війни, а з іншого — може й повинна бути дієвим інструментом інформаційного протиборства. На основі світового і частково вітчизняного позитивного досвіду з'ясовано роль та місце бібліотечної системи в таких різновидах інформаційних воєн, як меметична та мережева війни. Виокремлено й детально охарактеризовано кілька функцій, які мають виконувати бібліотеки для ефективного протиборства в контексті зазначених типів інформаційних воєн сучасності.

Ключові слова: *інформаційна війна, меметична війна, мережева війна, меми, бібліотека, бібліотечна система, комеморація, фейк.*

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

R. Hula

Doctor of Historical Sciences, professor, Yuri Kondratiuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, Ukraine

I. Perederii

Doctor of Historical Sciences, professor, Head of the Department, Yuri Kondratiuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, Ukraine

V. Sazhko

Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor, Yuri Kondratiuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, Ukraine

SOCIO-CULTURAL DIMENSION OF XXI CENTURY INFORMATION WARS REGARDING TO THE PLACE AND ROLE OF LIBRARIES IN THEM

The relevance. The priority of information confrontation in the postmodern era is to change the mentality of the nation and the deformation of national memory patterns, which is clearly reflected in the events associated with the attempts of the Russian Federation to restore its imperial status. Complex transformation processes in the development of the modern library system, the problem of determining its role and place in the protection of national cultural heritage, resisting attempts to purposefully instill hostile cultural values in the Ukrainian state in the context of integrated use of information warfare are given.

The purpose of our scientific research is to reveal the essence of the socio-cultural dimension of information warfare in its memetic and network varieties and to identify the potential for library system functioning in the context of information conflict.

The methodology. The author's vision of the problem is based on the main principles of science: scientificity and objectivity. A systematic approach to determining the functionality of libraries enabled to establish the content and prospects of transformation processes of the modern library system in the information war and to determine its effectiveness in terms of performing tasks of effective information confrontation.

The results. It is proved that the library, as a traditional collector and translator in the time and space of documented knowledge, the guardian of the national cultural heritage becomes the object of influence and manipulation in the terms of information warfare. At the same time, it can and should be an effective tool for information confrontation. The role and place of the library system in the types of information wars — memetic and network wars — are clarified. A number of functions of libraries for effective confrontation in the context of the specified types of information wars of the present are characterized in detail.

The scientific topicality. For the first time, an attempt was made to comprehensively analyze the role of libraries in the information conflict. The tasks and functions of the library system as an effective tool for the protection of the national information space are specified.

The practical significance. The results of the study can be used by librarians, as well as higher education institutions that implement educational programs in the specialty 029 "Information, Library and Archival Affairs" in the development of new disciplines (e.g. "Information Warfare and National Security"). It will provide training for library and information specialists at modern requirements

level, taking into account the peculiarities of modernization processes development in the library and archives.

Keywords: *information war, memetic war, network war, memes, library, library system, commemoration, fake.*

Постановка проблеми. Поняття «інформаційна війна» в сучасному його трактуванні пов'язане з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ), які дозволяють збільшувати масиви збирання, зберігання, передавання інформації в глобальних масштабах. Використання цих величезних обсягів інформації за допомогою маніпуляції індивідуальною та суспільною свідомістю формує структуру інформаційної війни (Гула, Передерій, Вітринська, 2020, с. 35–42).

У сучасній типології інформаційних війн поряд з фінансово-економічними, дипломатичними і політичними аспектами виокремлюють і соціокультурний. Інформаційна війна в соціокультурному сенсі — це процес цілеспрямованого насадження культурних цінностей («способу життя») одного соціокультурного організму іншому. Об'єктом конфронтації слугують, насамперед, національні культурні цінності (хоча інколи протистояння може фокусуватися і навколо глобальних ціннісних маркерів). Бібліотека (поряд з архівом та музеєм) як традиційний збирач і транслятор у часі й просторі документально зафіксованого знання та зразків і цінностей світової, національної, локальної культури, охоронець збереження культурної спадщини також стає об'єктом впливу та маніпуляції в умовах ведення інформаційної війни.

Метою інформаційної війни є формування нового (або остаточно усталення вже відомого, наприклад, колись відкинутого) смислового культурного коду індивіда, суспільства чи визначеної цільової аудиторії в інтересах держави-агресора (конкурента). А бібліотека є за своїм призначенням соціальним інститутом пам'яті, який формує моральні імперативи, цінності нації, громадян однієї поліетнічної держави, що зберігаються й передаються за допомогою традицій. Тому необхідність з'ясування місця й ролі бібліотеки в інформаційних війнах, що є наразі об'єктивною реальністю, на наш погляд, — актуальна теоретико-прикладна проблема.

Мета статті — розкрити сутність соціокультурного виміру інформаційної війни в окремих відповідних її різновидах, виявити та охарактеризувати потенціал ефективного функціонування бібліотек та бібліотечної системи в умовах інформаційного протиборства й пов'язаних з ним маніпулятивних практик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми місця й ролі бібліотек у процесах інформаційного протиборства вітчизняні науковці досі практично не розглядали. Публікації із загальної царини біб-

ліотекознавства в цифрову епоху належать О. Онищенко, О. Сербіну, В. Горовому, Т. Гранчак та ін. А от у держави-конкурента — РФ — з'явилися перші праці саме із зазначеної проблематики, зокрема, стаття Н. Гендіної, у якій авторка зосередила свою увагу на конкурентних перевагах бібліотек порівняно з Інтернетом. Натомість західні теоретики й практики «Library and information science» (далі LIS) — М. Салліван, К. Каміссо, К. Демпсі та ін. значну увагу приділили питанню протистояння маніпулятивним інформаційним технологіям і фейкам бібліотечних та інших документно-інформаційних установ. Однак нам видається доцільним розширити ці підходи й поглянути на проблему комплексно саме в контексті цілеспрямованих інформаційних війн.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті аналізу долучення бібліотечної системи до реалізації завдань інформаційного протиборства слід мати на увазі комплексний вплив інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного складників інформаційної війни на функціонування цієї системи. Крім того, поширена нині полеміка стосовно питання «Чи потрібні бібліотеки в еру Інтернету?», а також спроба довести думку про бібліотеку як архаїчний інститут, мають насторожувати, й не лише професійну спільноту бібліотекарів, а насамперед, представників державної влади, адже нав'язування хибної думки в масовій суспільній свідомості безпосередньо загрожує національній безпеці країни.

Немає сумніву, що сучасна бібліотека має активізуватися і в Інтернеті. Адже саме він та нові медіа є наразі «головним простором групової та міжособистісної комунікації, де генеруються нові культурні смисли й способи взаємодії, створюється базове середовище соціалізації нових поколінь» (Гендіна, 2015, с. 90).

Зважаючи на різноманіття форм інформаційної війни в сучасному науковому дискурсі, найбільший інтерес у розгляді питання ролі бібліотек в інформаційному протиборстві, на нашу думку, можуть становити меметичні та мережеві різновиди інформаційної війни.

Меметична війна — це широке поширення різних послань, що використовуються як елемент інформаційного протиборства між державами або медійний інструмент недержавних акторів. Меми — маркери культурної інформації, які передаються та відтворюються у всіх групах населення та/або спільноті, зокрема в Інтернеті — з метою підтримання та продовження розмови (у чатах, коментарях). За визначенням Г. Почепцова, меми — це елементарні ментальні структури, за допомогою яких можна створювати або заперечувати ідеї (Почепцов, 2017).

Меметичні практики реалізації історичної політики загалом характерні для будь-яких держав, а надто для тих, для яких актуальним є або доведення права на власну державність (країни пострадянського

простору), форму цієї державності (колишні країни соціалістичного табору) або які прагнуть відновити свій колишній (наприклад, імперський) статус (сучасна РФ). Такі країни зосереджені на створенні своїх пантеонів героїв, які стають своєрідним осердям нового національного історичного наративу та панівного історіографічного концепту національної минувшини, що може не збігатися з історичними пріоритетами інших країн (Савин, 2013).

Зокрема, сучасна російська влада активно використовує меми як засіб історичної політики й механізм для політичної мобілізації населення та підтримання рейтингів першої особи держави. «Війни пам'яті», які ще недавно залишалися вузькопрофесійним предметом вивчення істориків, стали відігравати роль ефективного інструменту великої політики. Історія розглядається як потужний різновид інформаційної зброї. Яскравим прикладом меметичної війни слід вважати окремі методи державної політики історичної пам'яті РФ. У її офіційному вигляді вона мобілізується на війну із західними, «фальсифікованими» або просто деталізованими інтерпретаціями історії, які, на думку російських «меметизаторів», приносять «велич» країні та досягають на її єдність (яка розглядається з претензією на статус кво колишніх імперських — дореволюційних чи радянських — кордонів) (Путін, 2021).

Оскільки меметичні війни вже є об'єктивним явищем сьогодення, на них потрібно зважати. І роль бібліотек тут може бути дієвою. Бібліотечна система, використовуючи накопичений століттями культурно-духовний потенціал, має бути органічно долучена до української мем-культури, яка почала розвиватися відносно нещодавно. Тому перспективним видається участь вітчизняних бібліотек, а також професійних спільнот бібліотекарів, наприклад, ВГО «Українська бібліотечна асоціація» (далі УБА) (яка наразі є неформальним об'єднанням вітчизняних фахівців LIS і відзначається активною діяльністю, спрямованою на розвиток української бібліотечної системи з урахуванням новітніх трендів галузі), у просуванні національних духовних мемів на спеціально створених платформах соціальних медіа та популярних месенджерів, зокрема Telegram (за зразком таких популярних пабліків, як «Made in Ukraine»; «Чоткий Паца»; «Щось не то»; «Підслухано в Україні» тощо) (Бондаренко, 2018). Саме ці платформи є наразі найпопулярнішим інструментом інформаційного впливу на власну інтернет-спільноту.

Значно просідають за кількістю підписників пабліки історичної тематики («Історичні меми та трішки фактів»; «Цей день в історії. Меми історичні»). Тому й тут є поле для діяльності бібліотек — сприяти поширенню й популяризації відповідного продукту вітчизняної меметичної культури. Серед популярних пабліків є ті, що стосуються літератури

(«Файні меми про українську літературу», «Літературні меми»). Погляд на світ крізь призму вітчизняної літератури дієвий не лише в контексті завдань інформаційного протиборства, а й у сенсі популяризації читання серед молоді, активного залучення її до бібліотечних установ. Тому долучення бібліотек до поширення мемів відповідного змісту стало би корисним одразу в кількох вимірах.

Звичайно, це передбачає зміну та адаптацію формату створення та трансляції мемів для переважно молодіжної аудиторії. Тут слід зважати на наявний «культурний розрив поколінь», ознакою якого стало порушення традиційних механізмів культурної спадкоємності та втрата домінування логоцентричного, наративного типу мислення. Воно доповнюється й частково заміщається «кліповим» мисленням, і поява мем-культури яскраво це підтверджує. І як би ми не критикували цей тип мислення, він уже є реальністю, на яку не можна не зважати, зокрема й з погляду нашої проблеми.

Щоби зрозуміти можливості долучення бібліотек до інформаційного протиборства в контексті такої його форми, як мережева війна, потрібно з'ясувати її особливості та специфіку. Тут базуємось на тому, що бібліотеки є документно-інформаційними установами. А бурхливий розвиток технологій сприяв створенню нових способів фіксації інформації та форматів документів. З появою й розвитком ІКТ виникла особлива їх група — електронні цифрові документи.

Використання комп'ютерних мереж, Інтернету приводить до того, що відносно замкнуті професійні спільноти (які, до речі, також об'єднані в розгалужені мережі) стають відкритими, основаними на нових формах мережевих комунікацій. Комунікаційним середовищем інтернет-спільнот слугує інформаційний простір. «Мережі» — частина глобального інформаційного простору, яка обмежена рамками комунікаційних мереж, а інформаційні портали і сайти стають для цих спільнот віртуальними комунікаційними майданчиками (Хомерики, 2008).

На рубежі ХХ–ХХІ ст. у західному суспільстві, а також у РФ розроблено численні технології прихованого руйнівного впливу комплексного спрямування, які з часом оформилися в новий тип воєн — «мережево-інформаційні» («мережеві») (Гула, Дзьобань, Передерій, Павліченко, Філь, 2020, с. 143–144). Головним завданням мережевої війни є перенесення центру протиборства з матеріально-військової сфери на інформаційно-духовну. Для цього здійснюється прихована кардинальна переорієнтація ментального коду населення країн-опонентів, а потім знищення традиційних духовних цінностей народу (Коровин, 2009). Зараз ми бачимо спроби РФ створити хибні фантомні уявлення в масовій свідомості українського суспільства про «вікові скріпи» «єдиного

народу» за допомогою маніпулятивного використання історичної зброї (Путін, 2021).

З метою впровадження цієї системи «уявлень» активно використовуються механізми інформаційно-комунікативних соціальних мереж. Для цього відбувається масове залучення платних тролів, мереж ботів («ботоферм»), створення сайтів з викривленими «новинами» (Paul, Matthews, 2016).

Російські силові відомства системно працюють над прогнозуванням, підготовкою та організацією конфліктів у соціальних мережах. Пропагандистський ресурс «Russia Today» ще у 2012 р. повідомляв про виділення Службою зовнішньої розвідки РФ близько \$1 млн на створення систем для спостереження за соцмережами та впливу на них (Shakarian, Shakarian, Ruef, 2013, с. 9).

Крім того, російський холдинг «Mail.ru Group», до складу якого входить «ВКонтакте», «Мейл.РУ», «Однокласники», а також група компаній «Яндекс», широко використовуються спецслужбами РФ для просування російської пропаганди і проведення спеціальних інформаційних операцій проти України (Мінченко, 2017).

«Інформаційні війни в сучасних умовах ведуться не державами, а численними некомерційними, суспільними організаціями — фондами, центрами, інститутами, лігами, що формуються державою-агресором» (Сенченко, 2014). Існує думка, що інформаційно-мережева війна створена за принципами рекламної кампанії (Дорошкевич, 2015, с. 24).

Отже, **мережева війна** може бути визначена як форма інформаційно-комунікаційного протистояння мережевих структур у форматі офлайн (організації або тимчасові/ситуативні об'єднання індивідуумів на основі спільної діяльності чи інтересів) та он-лайн (інтернет-ресурси формату WEB 2.0 — віртуальні соціальні мережі) (Курбан, 2016, с. 88). Мережевими структурами прийнято вважати засоби зв'язку, масмедіа, соціальні мережі в Інтернеті, транснаціональні корпорації, релігійні організації, неурядові організації, політичні партії, спецслужби різних держав, мережі кафе, молодіжних клубів, «розкрутки» брендів (мемів).

Як мережеву структуру, що має всі можливості відіграти позитивну роль в інформаційному протистоянні, доцільно розглядати й організаційну структуру єдиного бібліотечно-інформаційного простору, яка охоплює всесвітню і національні бібліотечні мережі, міжнародні бібліотечні консорціуми, професійні об'єднання LIS, зокрема Міжнародну федерацію бібліотечних асоціацій та установ (IFLA), до складу якої входить і УБА. У вітчизняному вимірі це ще й Мережа хабів цифрової освіти (загалом понад 6000 осередків безкоштовного навчання з цифрової грамотності, з комп'ютеризованими бібліотеками включно) (Дія. Державні послуги онлайн, 2021).

Як уже зазначалося, бібліотеки належать до соціальних інститутів пам'яті. Тому в умовах ведення інформаційної війни на бібліотеки покладається **кілька надважливих функцій**.

Оскільки бібліотека збирає, акумулює, зберігає, обробляє та передає для використання документально зафіксоване знання та зразки і цінності культури, однією з важливих її функцій є *комеморативна*. Щоб її реалізувати для зміцнення національної безпеки країни зсередини, бібліотекарі повинні розумітися на питаннях ідентичності та пам'яті. І тут є проблема, оскільки фахівцям бібліотечної галузі бракує відповідних знань. Саме з цією метою УБА зорганізувала і провела в червні 2021 р. спільно з Українським інститутом національної пам'яті актуальний вебінар для бібліотечних фахівців на тему: «Бути & пам'ятати: пам'ять як інструмент національної безпеки. Актуальні теми та акценти для бібліотечної практики». Метою заходу було допомогти бібліотечним працівникам зрозуміти, як ідентичність та пам'ять під час інформаційної війни стають основою національної безпеки, дізнатися про зміст базових термінів «ідентичності» та «пам'яті», отримати докази їхньої дієвості в цифровому вимірі, подискутувати про визначальні історичні події ХХ століття та осмислити, як їх використовує російська пропагандистська машина в гібридній війні, навчитися самим та зрозуміти як навчати інших самостійному пошуку інформації про репресованих родичів в Інтернеті, побачити розмаїття можливостей щодо архівного пошуку в Україні тощо.

Глобалізація всіх сфер суспільної діяльності та техногенна революція у сфері комунікацій дозволила сучасній бібліотеці трансформуватися і орієнтуватися на пробудження мислення людей, які освоюють ці комунікації. Основними формами роботи такої бібліотеки стають заходи, які забезпечують успішну соціалізацію читачів, їх орієнтації в сучасному світі, тобто тут реалізується *світоглядна функція* закладу. Така робота, звісно, ведеться вітчизняними бібліотеками, однак її слід розширювати, орієнтуючись на передовий західний досвід.

Прикладом може бути досвід Міської бібліотеки імені Генріха Гейне м. Гота, яка здобула звання «Бібліотека року 2020 у малих громадах та регіонах». У цьому місті проживає 46 000 мешканців і бібліотека провадить освітню й медійну діяльність для різних цільових груп. Це модульний дитячо-юнацький проєкт «Література та сучасна історія», дитячий проєкт «Читання вголос у незвичних місцях», Академія для людей похилого віку, Кафе історій, а також Дитячий університет у співпраці з Асоціацією сприяння розвитку міського природничого музею «Музейні леви». Бібліотека має мейкерспейс, де проводяться позакласні заходи, зокрема з різноманітними цифровими медіа, щоби зацікавити дітей науковими темами. Завдяки широкій мережі та розвитку соціальних і

культурних форматів зустрічей, Міська бібліотека м. Гота є важливим культурним та освітнім закладом як для міської громади, так і для регіону (Die Stadtbibliothek Gotha, 2021).

Водночас *функція накопичення та збереження* дозволяє ефективно використовувати під час меметичної та мережевої війни закумульований у бібліотеках потенціал духовної спадщини. Це особливо стосується рукописів, стародруків, що сприяє формуванню комплексу культурно-духовних цінностей індивіда й суспільства.

Цінності, як базисний елемент культури, забезпечують процеси інтеграції суспільства. Тому деформаційні процеси у сфері цінностей більш небезпечні, ніж кризові явища в економіці. За допомогою *інтегративної функції* бібліотек формується і сучасна українська політична нація як необхідний чинник збереження й розвитку Української державності, зокрема в умовах гібридної війни з РФ.

Захист власних культурно-духовних цінностей та протистояння формам і методам меметичної та мережевої війни забезпечується розвитком *комунікативної функції* бібліотек, подальшою їхньою трансформацією в інститути соціалізації особистості; перетворенням бібліотек в інтелектуальний простір міжособистісної та міжкультурної комунікації.

У новітніх умовах стрімкого зростання обсягів інформації, зокрема, спрямованої на різні дезінформаційні, а отже, й маніпулятивні цілі, доцільно відзначити ще одну важливу функцію, виконувати яку мають, зокрема, бібліотечні мережі. Йдеться про *функцію факт-чекінгу* (англ. *fact-checking* – *перевірка фактів*), зумовлену необхідністю систематизації, опису об'єктивної інформації й ефективної організації процесів дефейкізації та деміфологізації в інформаційному просторі.

На Заході про це особливо активно дискутували після виборів президента США 2016 р., які супроводжувалися лавиноподібним зростанням фейкових новин, вигаданих теорій змов (на кшталт, Піцагейт, англ. Pizzagate), дезінформації, постправди (Sullivan, 2019).

Звісно, США не були єдиною ареною, де спостерігалось глобальне піднесення ролі впливу недостовірної та зловмисної інформації на різноманітні політичні процеси. Серед найрезонансніших слід згадати, скажімо, результати голосування за «Brexit» у Великобританії, скасування результатів виборів президента Кенії у 2017 р. Сюди ж можна віднести й новітню «теорію змови» щодо «штучної» пандемії Covid-19 як приводу для наступного загального вакцинування з метою вирішення проблеми перенаселення або чипування людей. Саме це надало підстав дослідникам Клер Уордл та Хоссейну Дерахшану назвати сучасну епоху «інформаційним безладдям» (Wardle, Derakhshan, 2017).

Цю проблему представники LIS розглядають як прямий виклик фахівцям бібліотечної та журналістської справи. Оскільки вони виявилися

неспроможними протистояти цьому зростанню фейків в інформаційному середовищі. Не випадково знаний американський фахівець у сфері бібліотечного маркетингу та комунікацій Кеті Демпсі стверджує, що бібліотекарі мають значний потенціал для боротьби з фальшивими новинами, але вони, на жаль, досі не в авангарді (Dempsey, 2017). Тим не менше саме бібліотеки тут мають відіграти одну з вирішальних ролей, оскільки, по-перше, вони є перевіреними часом соціальними інститутами, до яких у суспільстві зберігається надвисокий ступінь довіри (за даними дослідницького центру Pew Research Center, 78% дорослих людей у США вважають, що бібліотеки допомагають їм знаходити інформацію, яка заслуговує на довіру та надійність) (Geiger, 2017), а, по-друге, бібліотеки здійснюють боротьбу з «поганими» джерелами та фальшивими авторитетами вже доволі давно, й отже, мають у цій справі значний досвід.

Бібліотеки повинні створювати відповідні навчальні посібники, короткі інструкції, особливо візуальні, або на основі мемів, які можна шерити на різних вебмайданчиках. Прикладом може бути розроблений IFLA візуальний посібник «5 Ways to Spot and Stop Fake News» («5 способів виявити та зупинити фальшиві новини») (Sullivan, 2019, p. 100), а також «інфографічна шпаргалка», доступна одинадцятьма мовами (How to Spot Fake News). Також західні фахівці LIS вважають, що бібліотекарі, як і архівісти, можуть підтримати зусилля з архівування та збереження сайтів фальшивих новин для дослідників (Commisso, 2017).

Висновки. Отже, розвиток глобального інформаційного простору викликав об'єктивні процеси трансформації організаційно-функціональних, технічних і технологічних, кадрових складників виробничої діяльності бібліотек. Трансформація, яка здійснюється в межах процесу модернізації, належить до всіх напрямів бібліотечної діяльності, стосується всіх сфер функціонування бібліотек, насамперед комунікативних зв'язків із зовнішнім середовищем бібліотек.

Водночас стрімкими темпами відбуваються кардинальні зміни в теорії видів інформаційного протиборства в епоху постмодерну. У центр наукового дискурсу поступово зміщуються принципово нові форми інформаційної війни, серед яких і меметична та мережева війни. Особливістю цих різновидів ведення асиметричних форм протиборства є домінантне значення інформаційного складника.

Тому розвиток процесів модернізації та трансформації, як у бібліотечній справі, так і у військовій теорії, визначає їхній детермінізм концептуальних змін у сутнісній природі цих соціальних інститутів і соціально-політичних феноменів, який і визначає зростаючу роль бібліотечної системи в умовах інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного протистояння в сучасному світі. Водночас головним завданням бібліотек завжди було та є збирання, зберігання, поширення,

виробництво та використання загальнодоступної перевіреної інформації. Але в сучасних умовах вітчизняна бібліотечна система повинна перетворювати її (інформацію) на цінний національний потенціал, який здатний забезпечити оптимальне функціонування, сталий розвиток усього суспільства та ефективний захист національного інформаційного простору від інформаційної агресії та маніпулятивних технологій з метою захисту культурно-духовних цінностей українського народу.

Список посилань

- Бондаренко, О. (2018). *Українська мемологія. Telegram-канали, які розвивають україномовний інтернет-гумор*. Karabas.live. https://karabas.live/ukrainian_memes/
- Гендина, Н. И. (2015). Библиотека и информационные войны. *Информационные войны*, 2 (34), 89–96.
- Гула, Р. В., Передерій, І. Г., Вітринська, О. В. (2020). Типологія сучасних інформаційних воєн: провідні підходи до трактування. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2, 35–42.
- Гула, Р. В., Дзьобань, О. П., Передерій, І. Г., Павліченко, О. О., Філь, Г. О. (2020). *Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти: Монографія*. Каравела.
- Дія. Державні послуги онлайн. Офіційний сайт. (2021). Osvita.diia.gov.ua <https://osvita.diia.gov.ua/hubs>
- Дорошкевич, А. С. (2015). Гібридна війна в інформаційному суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, 2 (25), 21–28.
- Коровин, В. (2009). *Главная военная тайна США. Сетевые войны*.
- Курбан, А. В. (2016). Современные информационные войны в социальных онлайн-сетях. *Information Society*, 23 (January–June), 85–90.
- Мінченко, О. (2017). *Порошенко пояснив, чому не можливо відновити доступ до ВКонтакте в Україні*. Watcher.com.ua <http://watcher.com.ua/2017/06/30/poroshenko-po-yasnyv-chomu-ne-mozhlyvo-vidnovyty-dostup-do-vkontakte-v-ukrayini/>
- Почепцов, Г. Г. (2017). *Меметическая война, или в поисках «арифметики» разума. 24 грудня*. Ms.detector.media <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/20271/2017-12-24-memeticheskaya-voyna-yly-v-poyskakh-aryfmetry-razuma/>
- Путін, В. В. (2021). *Про історичну єдність росіяни та українців*. Kremlin.ru <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>
- Савин, Л. (2013). *Меметическая война*. www.geopolitica.ru <https://www.geopolitica.ru/article/memeticheskaya-voyna>
- Сенченко, М. (2014). *Четверта світова. Інформаційно-психологічна війна*. Lib.rus.ec. <https://lib.rus.ec/b/241595/read>
- Хомерики О. (2008). Роль электронных библиотек в процессе распространения результатов инновационной деятельности в образовании. *Информационные ресурсы России*, 2. www.aselibrary.ru http://www.aselibrary.ru/press_center/journal/irr/2008/number_2/number_2_1/number_2_1774/

- [Stadtverwaltung Gotha]. (10 of the March, 2021). *Die Stadtbibliothek Gotha stellt sich vor*. https://www.youtube.com/watch?v=rlnzbquMd64&ab_channel=StadtverwaltungGotha [Останній перегляд 16.07.2021].
- Commisso, C. (2017). The post-truth archive: Considerations for archiving context in fake news repositories. *PDT&C*, 46(3), 99–102. <https://doi.org/10.1515/pdtc-2017-0010>
- Dempsey, K. (2017). What's behind fake news and what you can do about it. *Information Today (May)*, 6. www.infotoday.com. <https://www.infotoday.com/IT/may17/Dempsey--Whats-Behind-Fake-News-and-What-You-Can-Do-About-It.shtml>
- Geiger, A. (2017). *Most Americans — especially millennials — say libraries can help them find reliable, trustworthy information*. Pew Research Center. www.pewresearch.org. <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/30/most-americans-especially-millennials-say-libraries-can-help-them-find-reliable-trustworthy-information/>
- How to Spot Fake News*. www.ifla.org <https://www.ifla.org/publications/node/11174>
- Paul Ch., Matthews, M. (2016). *The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model. Perspectives*. RAND Corporation. www.rand.org <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html>
- Shakarian, Paulo; Shakarian, Jana; Ruef, Andrew (2013). *Losing Trust in Your Friends: Social Network Exploitation. Introduction to cyber-warfare: a multidisciplinary approach*. Syngress.
- Sullivan, M. C. (2019). Libraries and fake news: What's the problem? What's the plan? *Communications in Information Literacy*, 13(1), 91–113.
- Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*.

References

- [Stadtverwaltung Gotha]. (10 of the March, 2021). *Die Stadtbibliothek Gotha stellt sich vor*. https://www.youtube.com/watch?v=rlnzbquMd64&ab_channel=StadtverwaltungGotha [Last view 16.07.2021]. [In German].
- Bondarenko, O. (2018). *Ukrainian memology. Telegram channels that develop Ukrainian-language Internet humor*. Karabas.live. <https://karabas.live/ukrainian-memes/> [In Ukrainian].
- Commisso, C. (2017). The post-truth archive: Considerations for archiving context in fake news repositories. *PDT&C*, 46(3), 99–102. <https://doi.org/10.1515/pdtc-2017-0010> [In English].
- Dempsey, K. (2017). What's behind fake news and what you can do about it. *Information Today (May)*, 6. www.infotoday.com. <https://www.infotoday.com/IT/may17/Dempsey--Whats-Behind-Fake-News-and-What-You-Can-Do-About-It.shtml> [In English].
- Diia. *Government services online. Official site*. (2021). osvita.diia.gov.ua <https://osvita.diia.gov.ua/hubs> [In Ukrainian].
- Doroshkevich, A. S. (2015). Hybrid war in the information society. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”*, 2 (25), 21–28. [In Ukrainian].

- Geiger, A. (2017). *Most Americans — especially millennials — say libraries can help them find reliable, trustworthy information*. Pew Research Center. www.pewresearch.org. <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/30/most-americans-especially-millennials-say-libraries-can-help-them-find-reliable-trustworthy-information/> [In English].
- Gendina, N. I. (2015). Library and information wars. *Informacionnye vojny*, 2 (34), 89–96. [In Russian].
- Hula, R. V., Dzioban, O. P., Perederii, I. H., Pavlichenko, O. O., Fil, G. O. (2020). *Information warfare: socio-ontological and military aspects: Monograph*. Caravela. [In Ukrainian].
- Hula, R. V., Perederii, I. H., Vitrynska, O. V. (2020). Typology of modern information wars: leading approaches to interpretation. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, 35–42. [In Ukrainian].
- How to Spot Fake News*. www.ifla.org <https://www.ifla.org/publications/node/11174> [In English].
- Khomeriki, O. (2008). The role of digital libraries in the process of disseminating the results of innovative activities in education. *Informacionnye resursy Rossii*, 2. www.aselibrary.ru http://www.aselibrary.ru/press_center/journal/irr/2008/number_2/number_2_1/number_2_1774/ [In Russian].
- Korovin, V. (2009). *The main military secret of the United States. Network wars*. [In Russian].
- Kurban, A. V. (2016). Modern information wars in social online networks. *Information Society*, 23 (January — June), 85–90. [In Russian].
- Minchenko, O. (2017). *Poroshenko explained why it is not possible to restore access to VKontakte in Ukraine*. [Watcher.com.ua](http://watcher.com.ua) <http://watcher.com.ua/2017/06/30/poroshenko-poyasnyv-chomu-ne-mozhlyvo-vidnovyty-dostup-do-vkontakte-v-ukrayini/> [In Ukrainian].
- Paul Ch., Matthews, M. (2016). *The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model. Perspectives*. RAND Corporation. www.rand.org <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> [In English].
- Pochepstov, G. G. (2017). *Memetic war, or in search of the “arithmetic” of the mind*. 24.12. [Ms.detector.media](https://ms.detector.media) <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/20271/2017-12-24-memetycheskaya-voyna-ily-v-poyskakh-aryfmetry-razuma/> [In Russian].
- Putin, V. V. (2021). *On the historical unity of Russians and Ukrainians*. [Kremlin.ru](http://kremlin.ru) <http://kremlin.ru/events/president/news/66182> [In Ukrainian].
- Savin, L. (2013). *Memetic war*. www.geopolitica.ru <https://www.geopolitica.ru/article/memeticheskaya-voyna> [In Russian].
- Senchenko, M. (2014). *The fourth world. Information and psychological war*. [Lib.rus.ec](http://lib.rus.ec). <https://lib.rus.ec/b/241595/read> [In Ukrainian].
- Shakarian, Paulo; Shakarian, Jana; Ruef, Andrew (2013). *Losing Trust in Your Friends: Social Network Exploitation. Introduction to cyber-warfare: a multidisciplinary approach*. Syngress. [In English].
- Sullivan, M. C. (2019). Libraries and fake news: What’s the problem? What’s the plan? *Communications in Information Literacy*, 13(1), 91–113. [In English].
- Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. [In English].

1. Мем з телеграм-публіка «Що було те було. Історичні мему» — «Спочатку було Слово, і Слово було Аншлюс». Мем на тему історичних аналогій 1938 та 2014 рр. щодо використання маніпулятивних технологій впливу на суспільну свідомість для задоволення геополітичних інтересів нацистської Німеччини (аншлюс Австрії та Німеччини) і путінської Росії (анексія Криму)

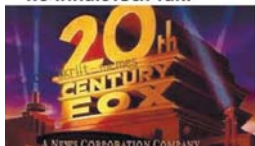

2. Мем з телеграм-публіка «Чоткий паца» на тему російської присутності в збройному конфлікті на Донбасі

3. Мем з телеграм-публіка «Історичні меми» на тему історичних аналогій XVII–XVIII ст. та 2014 р. в Україні

Усі думають, що шедеври починаються так:

Насправді вони починаються ось так:

**Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак,**

4. Мем з телеграм-публіка «Історичні меми та трішки фактів». Популяризація за допомогою мема недостатньо знаних широким загалом видатних персоналій вітчизняної минувшини, котрі зробили внесок у боротьбу за незалежність України

5. Мем з телеграм-публіка «Файні меми про українську літературу». Мем-популяризатор шедевр української літератури

Йому було всеодно

Йому було все одно

Йому було всеодно

Йому було все одно

Йому було однаково

6. Мем з телеграм-пабліка «Файні меми про українську літературу». Популяризація творчості Тараса Шевченка з одночасною увагою до культури мовлення

Коли зненацька допетрав,
що байка «Бджола та Шершень»
це насправді не про комах,
а про людей

7. Мем з телеграм-пабліка «Файні меми про українську літературу». Мем на тему глибини літературної творчості Г. Сковороди

Коли хтось пише, що українська література нудна і занадто депресивна і ліпше читати світову, або російську:

8–9. Меми з телеграм-пабліка «Файні меми про українську літературу». Популяризації творчості українських письменників